

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabeth Rynning

Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, anstalten Hall den 24–26 april 2018

Inledning

Den 24–26 april 2018 genomförde chefsjustitieombudsmannen Elisabeth Rynning tillsammans med byråchefen Jörgen Buhre och föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig), Madeleine Arpegård, Rickard Tennisberg och Klas Johansson (protokollförare) en inspektion av Kriminalvården, anstalten Hall.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att chefsJO och hennes medarbetare togs emot av kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektörerna BB, CC, DD, EE, FF samt klienthandläggaren GG. ChefsJO redogjorde kortfattat för JO:s verksamhet och syftet med inspektionen. AA och hans medarbetare gav en inledande presentation av anstalten. Samtal fördes därefter med tre personalföreträdare, ett vakthavande befäl, en kriminalvårdare från mottagningsenheten, en klienthandläggare vid säkerhetsenheten, en IDAP-handläggare (IDAP står för Integrated Domestic Abuse Programme) och en säkerhetshandläggare vid anstaltens brottsoffersluss (Kriminalvårdens verksamhet för att säkerställa att hänsynen till brottsoffer och andra sårbara personer beaktas vid utredning inför beslut om besöks- och telefontillstånd), anstaltens två sjuksköterskor samt med kriminalvårdsinspektören för säkerhet. Parallellt med samtalen granskades ett urval av de handlingar som beställts fram. Granskningen omfattade beslut om avskildhetsplacering och ärenden om misstänkt misskötsamhet samt ärenden inom ramen för anstaltens brottsoffersluss. En rundvandring gjordes också i delar av anstaltens lokaler. Bl.a. besöktes inskrivningslokalerna, besöksavdelningen, avskildhetsavdelningen, psykiatriska avdelningen, sjukvårdsavdelningen och säkerhetsenheten Fenix. Under inspektionen genomfördes även samtal med omkring 40 intagna som hade anmält intresse för det.

Inspektionen avslutades med en genomgång där chefsJO och hennes medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid redogörelsen deltog, förutom de

som var närvarande vid den inledande genomgången den 24 april 2018, även tf. kriminalvårdsinspektören HH.

Protokollet innehåller avslutningsvis chefsJO:s uttalanden med anledning av inspektionen.

De närvarande vid genomgången anges i bilaga 1.

lakttagelser under inspektionen

Organisation m.m.

Anstalten Hall är en anstalt i säkerhetsklass 1 med totalt 171 platser fördelade på två normalavdelningar, B och C, med 56 platser vardera, varav 14 platser på B-avdelningen utgör anstaltens mottagningsavdelning. Anstalten har vidare en psykiatrisk avdelning med tio platser, en relationsbrottsavdelning med 18 platser och en skyddsavdelning med sju platser. Anstalten har dessutom en av landets tre säkerhetsenheter med 24 platser. Utöver de 171 platserna finns i anstalten en avskildhetsavdelning med 20 platser samt en avskildhetsavdelning på säkerhetsenheten med fyra platser.

Säkerhetsenheten inrättades under åren 2009–2010. Byggnaderna för anstaltens normalavdelningar B och C uppfördes under 1960-talet som klassiska anstaltsbyggnader och saknar i stor utsträckning utrymmen för olika stödlokaler. Anstaltens A-avdelning, som byggdes under 1940-talet, stängdes under 2010. Kriminalvården har under 2016 beslutat om en utbyggnad av bl.a. anstalten Hall och det projekteras nu för en nybyggnation med utrymme för minst 120 nya platser med lokaler som ska kunna möta framtidens behov.

Bemötande och bemanning

Anstalten har 221 fasta tjänster, men har stora utmaningar vad gäller nyrekrytering av personal. Rekryteringssvårigheterna beror till stor del på anstaltens geografiska läge och att de allmänna kommunikationsmedlen till anstalten är begränsade. Svårigheterna är dessutom till viss del beroende av det allmänna konjunkturläget.

Vid samtal med personalföreträdare framkom bl.a. följande:

Det stora problemet på anstalten är personalomsättningen och svårigheterna vid nyrekrytering av personal, bl.a. till följd av arbetstider och löneläge, men även till följd av en förändrad sammansättning av intagna. Detta har medfört att anstalten är underbemannad och i dagsläget saknar cirka 15–20 kriminalvårdare. Dessutom är delar av den befintliga personalen oerfaren och det förekommer även sjukskrivningar, vilket leder till en ond cirkel där erfaren personal måste tas in på övertid i stället för att vila upp sig. Underbemanningen leder även till att det inte finns tid för fortbildning och andra viktiga uppgifter. Detta är särskilt olyckligt eftersom det ställs högre krav på kriminalvårdarna nu än tidigare. Därtill känner sig de intagna tryggare om det är stabilitet och

kontinuitet i personalstyrkan. Det har inte blivit vanligare med våld mot personal än tidigare, utan personalen har ett gott bemötande och en god kommunikation med de intagna. Det händer inte längre att de intagna ”har kontroll” över någon avdelning. Något som har blivit bättre i anstalten är att avdelningarna numera hjälper varandra på ett mycket bra sätt, medan de tidigare var väldigt självständiga i förhållande till varandra.

Vid samtal med intagna framfördes i stor utsträckning positiva synpunkter på personalen som beskrevs vara professionell och ha ett gott bemötande. Vissa intagna uppgav dock att de yngre och mer oerfarna i personalen dels saknar tillräcklig utbildning, dels brister i kommunikationen och lämnar motstridiga besked eller går bakom ryggen på de intagna och skriver rapporter. Några intagna uppgav att de har fått färre lufthålspermissioner än de har rätt till och att handläggningstiden ibland är alltför lång. Personalen har då som anledning till detta hänvisat till personalbrist. De intagna förmedlade dock ett positivt intryck rörande själva permissionerna.

Inskrivningsprocessen

Inskrivningen sker i en särskild lokal. Det är alltid minst två ur personalen närvarande vid inskrivningsproceduren och det är aldrig mer än en intagen åt gången i inskrivningslokalen. Eventuella andra intagna i samma transport får vänta i angränsande väntrum. Den intagne får klä av sig och tilldelas nya kläder. Därefter får den intagne fylla i en hälsodeklaration som skickas till anstaltens sjuksköterskor och eventuellt behov av specialkost skrivs in i datorn och förmedlas till köket. Ett inledande samtal hålls i syfte att utreda hur den intagne mår och för att informera den intagne om var han kommer att placeras. I samband med inskrivningen fotograferas den intagne. Maximalt två transportlådor om 10 kg med den intagnes tillhörigheter kommer med transporten. Anstalten tar alltid i förväg fram tidigare säkerhetsbedömningar för att bedöma om det kan behövas extra personal. Avdelningen har dessutom oftast fått information om den intagnes språkkunskaper och det har därför normalt redan bokats telefontolk till dess att den intagne kommer upp till avdelningen. På avdelningen lämnas ytterligare information, såväl muntlig som skriftlig. Själva inskrivningsprocessen brukar gå snabbt, cirka 10–15 minuter, men tar ibland något längre tid.

Sysselsättning

Anstalten har flera sysselsättningslokaler, bl.a. ett tvätteri med plats för 40 intagna per dag, en keramikverkstad, en verkstad för förpackning och montering samt lärcentrum. Anstalten har en sysselsättningsgrad om 58 procent.

Vid det inledande mötet uppgav anstaltsledningen bl.a. följande rörande anstaltens sysselsättning:

Det traditionella synsättet inom Kriminalvården har varit att alla intagna ska ha tre timmar sysselsättning på förmiddagen och tre timmar sysselsättning på eftermiddagen, oavsett om detta är lämpligt för den enskilde intagne eller inte. Enligt anstaltens nya verksamhetsplanering får respektive intagen ”rätt” sysselsättning utifrån dennes individuella behov, men de intagna klarar ofta inte sådan sysselsättning under sex timmar per dag. Vissa intagna klarar exempelvis inte tre timmars studier per dag. Efter det att anstalten gått ner till en och en halv timmes studier per dag ökade andelen intagna som lyckades få betyg. De intagna har visserligen sysselsättningsplikt, men anstalten anser att det är viktigt att de får ta ett eget ansvar för sin sysselsättning. Därför är numera vissa pass frivilliga. Det har visat sig att de allra flesta intagna går även till de frivilliga passen. Eftersom anstalten försöker ge de intagna den verksamhet som de behöver ger deras sysselsättning om 58 procent ett bättre resultat än en sysselsättning om t.ex. 80 procent som inte är anpassad utifrån de intagnas individuella behov. Vissa intagna har aldrig haft ett arbete och klarar helt enkelt inte av sex timmars sysselsättning per dag. I anstalten erbjuds även olika behandlingsprogram, vilka ger ett gott resultat. Anstalten har tyvärr inte resurser för att erbjuda programverksamhet på annat språk än svenska. Det har tidigare gjorts försök med att bedriva programverksamhet på engelska, men det fungerade inte.

Vissa intagna uppgav att de inte erbjöds tillräckligt med givande sysselsättning och vissa intagna efterfrågade större möjligheter till studier, särskilt lärarledda studier.

Fritidsaktiviteter

Anstalten har gym och promenadgårdar på respektive avdelning och därutöver bl.a. en sporthall, kiosk och ett bibliotek med egen bibliotekarie. Vid rundvandringen konstaterades att det på B-avdelningen finns en stor och bra promenadgård. Det finns ingen begränsning i antalet cigaretter som de intagna får röka under de dagliga promenaderna. Anstalten delar dock inte ut obegränsat antal cigaretter, utan de intagna har möjlighet att hämta fler när de utlämnade cigaretterna är slut.

I samtal med de intagna framkom bl.a. att personalen gett olika besked huruvida de intagna får ha bar överkropp eller inte i samband med utevistelser och att det därför råder oklarhet kring detta.

Handläggningen av hemställningar från de intagna m.m.

Klienthandläggare på säkerhetsenheten uppgav bl.a. följande:

De intagna kan lämna hemställningar i en brevlåda eller direkt till klienthandläggarna. De intagna får en kopia av sin hemställan om de begär det. Anstalten har normalt korta handläggningstider för hemställningar, medan det kan ta längre tid för utredning inför beslut om telefontillstånd.

Några intagna uppgav i samtal att det har hänt att såväl hemställningar som permissionsansökningar har tappats bort av personalen och att hemställningar inte har inkomststämplats av anstalten. Det uppgavs även att de intagna inte får kopior av sina hemställningar och att anstalten i vissa fall har tagit betalt för kopior av hemställningar. Vissa av de intagna uppgav att det är problem med långsam handläggning på anstalten. De intagna uppgav att problemen med hemställningar oftast gäller den yngre och mer oerfarna personalen.

Gemensamhet och avskildhet

Avskildhet

I anstalten finns en avskildhetsavdelning med 20 platser och två rum för sekundbevakning. Det finns 17 så kallade "mjukceller" som är utrustade med bl.a. TV och gardiner, fyra så kallade "hårdceller" som endast innehåller en säng och en toalett och en så kallad "sterilcell" som inte har någon fast utrustning och som används bl.a. då det misstänks att en intagen har svält narkotika. En av cellerna för sekundbevakning är utrustad med plexiglas så att det hela tiden går att se in i cellen. Avskildhetsavdelningen har även en s.k. tulltoalett. Det finns möjlighet till bältesläggning på avskildhetsavdelningen. Vid rundvandring noterades att "hårdcellerna" är mycket slitna med flagnad färg på väggarna. Det noterades vidare att det går att reglera ljusinsläppet i cellerna med hjälp av markiser som sitter utanför fönstren. De intagna kan dock inte reglera markiserna själva, utan måste kontakta personalen som i sin tur kan reglera ljusinsläppet med en fjärrkontroll. Avskildhetsavdelningen har en större promenadgård utan tak där man kan se såväl himlen som växtlighet utanför murarna. Avdelningen har dessutom ett antal mindre promenadgårdar med nättak.

Personalen på avskildhetsavdelningen uppgav bl.a. följande:

De intagna får gå ut en och en på promenadgårdarna, men de kan prata med varandra mellan de olika gårdarna. Det initiala beslutet om avskildhet fattas på den avdelning där den intagne är placerad, medan omprövningstiderna bevakas av avskildhetsavdelningen. Besluten prövas fortlöpande och i dialog med den intagnes bostadsavdelning, där utgångspunkten är att de intagna ska tillbaka till gemensamhet så snart som möjligt. Det blir dock problem när den intagne av olika anledningar inte kan gå tillbaka till sin ursprungliga avdelning, utan måste omplaceras till en annan anstalt. Detta eftersom det inte finns tillräckligt många anstalter med "rätt" säkerhetsklass. I sådana fall kan den intagne komma att bli kvar på avskildhetsavdelningen i flera månader i avvaktan på en plats. Anstalten försöker vidta så många isoleringsbrytande åtgärder som möjligt. Det finns dock begränsade möjligheter till sådana åtgärder, bl.a. på grund av att avskildhetsavdelningen saknar ett eget gym. Anstalten dokumenterar alla isoleringsbrytande åtgärder som vidtas och det dokumenteras också om den intagne inte vill ha någon kontakt med personalen.

Placering och sammansättning på avdelningarna

Några intagna uppgav att det är ett problem att långtidsdömda placeras tillsammans med intagna med kort strafftid. Det kan vara psykiskt påfrestande för de långtidsdömda och de känner inte att det är värt att lära känna de intagna med kort kvarvarande strafftid.

Kontakter med omgivningen

Besöks- och telefontillstånd

Säkerhetshandläggare och IDAP-handläggare vid anstaltens brottsoffersluss uppgav bl.a. följande:

De har handläggningssmöt en gång i veckan och försöker avgöra ärendena snart därefter. Handläggningstiden för en ansökan om besök inom ramen för anstaltens brottsoffersluss är normalt inte längre än tre veckor, vilket inte är mycket längre än handläggningstiden för andra besöksärenden. Om det behövs ytterligare information, t.ex. uppgifter från socialtjänsten, kan handläggningen dra ut lite mer på tiden. Eftersom de har så korta handläggningstider behöver de inte fatta några avslagsbeslut i avvaktan på utredning. De försöker dokumentera allt i ärendet, bl.a. genom daganteckningar, och samtyckesblanketter från den som den intagne vill ha kontakt med sparas i akten. Det är inte så ofta de behöver ta sådana kontakter att ett samtycke till att bryta sekretessen behövs. Om de tar kontakter med exempelvis den intagnes partner eller socialtjänsten dokumenteras detta i en tjänsteanteckning i ärendet. Det ska även framgå av besluten om någon kontakt med utomstående har tagits. De tar aldrig kontakt med exempelvis stödorganisationer för de anhörigas räkning. De får positiv respons från de intagna rörande arbetet med brottsoffersluss. Arbetet med brottsofferslussbesök kan hjälpa den intagne med motivation till att ta tag i sin problematik. När de intagna ser att en medintagen får ta emot besök efter att de medverkat i programverksamhet kan det motivera också dem att delta i sådan. Det kan dock vara svårt att bedöma när en intagen är redo för att ta emot ett brottsofferslussbesök.

En intagen uppgav att det är svårt att veta vad som krävs för att få till stånd ett besök inom ramen för anstaltens brottsoffersluss.

Besök

I anstalten finns en besöksavdelning uppdelad på två våningar. Den övre våningen har sju ”vanliga” besöksrum, ett barnrum och en större besökslägenhet. På den nedre våningen finns åtta besöksrum, bl.a. särskilda rum för advokatbesök, besöksrum med glasruta och ett större besöksrum för besök med tolk. På besöksavdelningen finns det ett pentry dit varor kan köpas in från anstaltens kiosk eller beställas in från köket. Vuxna besökare får betala för sin mat, medan maten är gratis för besökande barn. Det finns också ett förråd på besöksavdelningen med tillgång till bl.a. blöjor.

Personalen på besöksavdelningen uppgav att besöksrummen räcker till för alla besök och att besöksrummen på den övre våningen används i första hand eftersom rummen på den nedre våningen saknar toalett och dusch. Särskilt på helgerna är det många besök och då är alla rum på den övre våningen och några rum på den nedre våningen upptagna. De intagna som har besökstillstånd har normalt möjlighet att ta emot besök två gånger i veckan, en gång på vardagar och en gång på helgen. Intagna med anhöriga utomlands har möjlighet att ta emot besök varannan eller var tredje vecka, men kan då få ta emot besök flera dagar, upp till åtta dagar i rad. Anstalten prioriterar besök av barn. Besökarna får mycket information inför besöken redan i samband med ansökan om besökstillstånd och dessutom skickar avdelningen ut information till besökarna. De skickar även ut särskild information till barn som ska komma på besök. Det händer sällan att besökande barn behöver kroppsvisiteras och det händer aldrig att ett barn tvingas klä av sig naken i samband med en visitation.

Telefoni

I samtal uttryckte flera intagna missnöje med systemet för nätdektivering i telefonisystemet INTIK och gjorde gällande att de har fått registreringar i systemet trots att de vet att någon vidarekoppling av samtalet inte har skett. Intagna uppgav även att anstalten vägrar dem möjlighet att ringa till myndigheter.

Post

Några intagna uppgav att de alltid är tvungna att öppna sin myndighetspost inför personal. Det har även vid flera tillfällen hänt att personalen öppnat myndighetspost av misstag. Flera intagna uppgav att post lämnats till fel intagen, och att det i vissa fall gällt intagna som har skyddad identitet.

Övrigt

Några intagna uppgav att de nekas tillgång till de datorer som finns för de intagna, vilket bl.a. medför att de inte kan sköta bankärenden, förnya plats i bostadskö och göra premiepensionsval.

Hälso- och sjukvård

Anstaltens sjukvårdsavdelning är belägen i ljusa fräscha lokaler och är bemannad dagtid på vardagar. Sjukvårdsavdelningen har två heltidsanställda sjuksköterskor och två psykologer. Dessutom har anstalten en läkare och en psykiater som kommer en dag per vecka vardera. Tandvårdspersonal är på plats en dag per vecka för planerade behandlingar, medan akut tandvård normalt inte sker i anstalten. Anstalten tillämpar egenvård för de intagnas läkemedelshantering. Kriminalvårdare kvitterar ut de intagnas läkemedel från sjukvårdsavdelningen. Det är hög efterfrågan på psykologtider, men de intagna bör kunna få en tid hos psykolog inom tre månader.

En intagen uppgav att en kriminalvårdare har slarvat bort hans nattmedicin vid tre olika tillfällen samma månad. Några intagna uppgav att det vid akuta sjukdomstillstånd tar alldeles för lång tid innan anstalten kallar på ambulans och att det sedan tar för lång tid för ambulanspersonalen att ta sig genom anstalten fram till avdelningen. Sådana fördröjningar ska enligt de intagna ha skett vid två tillfällen på samma avdelning. Personalen ska ha uppgett att det krävs ett beslut av en kriminalvårdsinspektör innan de kan ringa efter en ambulans.

Samtal med sjuksköterskorna

Vid samtal med sjuksköterskorna framkom bl.a. följande:

På det stora hela anser de att tiden räcker till för att de ska hinna utföra sina uppgifter, även om det ibland kan vara svårt att hinna följa upp ordinationer. Det går oftast att förlägga deras arbetsuppgifter till kontorstid och dessutom fungerar anstaltens jouravtal väl. De upplever även att samarbetet med övrig personal i anstalten är gott. De gör aldrig några bedömningar av de intagnas arbetsförmåga, utan de intagna kan sjukskriva sig själva. Det som de kan göra är att styrka diagnoser så att Kriminalvården kan ta detta i beaktande vid sina bedömningar av arbetsförmågan. Det finns en mycket god tillgång till vård i anstalten. Eftersom de intagna inte har möjlighet att välja vårdgivare, brukar de intagnas önskemål om en "second opinion" normalt tillgodoses.

Ett stort problem är att vissa intagna sitter avskilda länge, vilket leder till psykiska problem. Ett annat problem är att vissa av de intagna egentligen borde vårdas på en rättspsykiatrisk vårdinrättning och inte riktigt passar i en anstalt. Dessa intagna klarar till följd av sitt psykiska mående inte alltid av att vara på en normalavdelning. De hamnar ofta i slutändan på en avskildhetsavdelning, där deras psykiska tillstånd försämras ytterligare. Det är vanligt förekommande att anstalten skickar över intagna för behandling inom rättspsykiatrin och de har ett gott samarbete med rättspsykiatrin i Huddinge. Det brukar dock enbart bli korta behandlingar, normalt endast insättande av medicin, vid rättspsykiatrin innan de intagna kommer tillbaka till anstalten.

Såväl sjuksköterskorna som anstaltens egen transportenhet har ett väl fungerande samarbete med Södertälje sjukhus, men de har däremot haft problem med andra sjukvårdsinrättningar som har varit väldigt motvilliga när det gäller att ta emot de intagna. Det har bl.a. tagit närmare ett år innan de fått till stånd ett besök vid S:t Eriks Ögonsjukhus. Det finns dessutom brister i överlämningen från anstaltens sjukvård till den öppna sjukvården i samband med att de intagna frigges. Detta gör att det blir svårt att få till stånd en kontinuitet i vården. Samtycke till kontakt med annan vårdgivare i händelse av akuta tillstånd dokumenteras av sjuksköterskorna. Information om de intagnas hälsotillstånd lämnas endast till Kriminalvården om den intagne har samtyckt till detta. Om det krävs av säkerhetsskäl kan de däremot ställa krav på närvaro av kriminalvårdspersonal när de träffar intagna. Om den intagne vägrar detta

anser de att denne vägrar ta emot vården. Sådana situationer uppstår kanske någon gång per månad.

Många av de intagna har ett behov av att få genomgå en neuropsykiatrisk utredning. Det är ett utmärkt tillfälle att göra en sådan utredning i samband med verkställigheten i anstalt eftersom de intagna då har god möjlighet att komma till inbokade möten och dessutom har en bestående drogfrihet. Tyvärr saknar anstalten de resurser och den kompetens som krävs för dessa utredningar. De har tidigare remitterat intagna till andra vårdgivare för ADHD-utredningar, men dessa vårdgivare har då ställt krav som anstalten saknat resurser för att kunna uppfylla. Vissa andra anstalter har möjlighet att själva utföra neuropsykiatriska utredningar. Planeringen är sådan att anstalten ska börja genomföra egna sådana utredningar under detta år, men de saknar för närvarande de resurser och den kompetens som krävs. Det vore därför bra om Kriminalvården kunde ha ett kringresande utredningsteam som besökte de anstalter som själva saknar sådana utredningsresurser.

Sjuksköterskorna är inte involverade i säkerhetsbedömningarna inför transporter, förutom när det gäller transporter till utlandet. Det förs heller ingen diskussion med dem inför beslut om säkerhet vid sjukresor. De tror dock att personalen på transportenheten skulle fråga dem eller den mottagande sjukvårdsinrättningen om det var några medicinska oklarheter.

Samtal med vakthavande befäl

Vid samtalet med det vakthavande befälet framkom bl.a. följande rörande hälso- och sjukvård:

Det händer ibland att det inträffar akuta sjukdomsfall nattetid. Han brukar då gå till avdelningen för att få en bild av situationen. Dessa situationer är svåra eftersom han saknar medicinsk utbildning. Det är särskilt svårt att bedöma de intagna som har psykiska problem och det kan vara problematiskt att skicka någon till rättspsykiatri i Huddinge på natten. Därför kan det behövas sekundbevakning. Han anser att anstalten har tillräckligt med personal för att klara av sekundbevakning även nattetid och han har dessutom alltid möjlighet att ringa in extra personal vid behov. Om det rör sig om något allvarligt utförs givetvis hjärt- och lungräddning. De ringer även in jourläkaren vid behov. På helgerna har han tillgång till en rapport som sjuksköterskorna har sammanställt och han har dessutom kriminalvårdschef i beredskap och huvudkontorets beredskap som han kan kontakta.

De intagna som nu kommer till anstalten mår ofta sämre psykiskt än vad intagna gjorde tidigare. Anstalten har däremot nu ett bättre samarbete med psykiatri än tidigare. I de allra flesta fallen är de utåtagerande intagna endast kontaktsökande. Anstalten har bättre rutiner kring detta och personalen är mycket bättre på att uppmärksamma kontaktsökandet snabbt och är också bättre

på att prata med de intagna. Det var troligen cirka 13 år sedan han senast var tvungen att lägga en intagen i bälte.

Säkerhetsenheten

Säkerhetsenheten har 24 platser fördelade på fyra sektionerade avdelningar med sex bostadsrum vardera. Avdelningarna har bl.a. ett gemensamt kök, gym, studierum med datorer och en promenadgård. Bostadsrummen har fönster med persienner med hjälp av vilka intagna kan reglera ljusinsläppet. Promenadgården saknar gräs eller annan växtlighet och är täckt av ett gallertak som medför att det inte heller går att se någon växtlighet utanför promenadgården.

Personalen på säkerhetsenheten uppgav bl.a. följande:

De intagna på säkerhetsenheten har tillgång till datorer oavsett om de är inskrivna i någon utbildning hos lärcentrum eller inte. De intagna får odla grönsaker på promenadgården som de har tillgång till 30 minuter på förmiddagen och 30 minuter på eftermiddagen. Anstalten försöker ha självförvaltning även på säkerhetsenheten, men det kan vara problematiskt eftersom det finns farliga föremål i köken. Anstalten har också svårigheter med att få till en bra sysselsättning för de intagna på säkerhetsenheten eftersom dessa intagna inte kan gå till de gemensamma sysselsättningslokalerna.

Sysselsättningen måste i stället komma till säkerhetsenheten. Anstalten har beslutat om en och en halv timmes extra närvarotid med personal, utöver närvaron vid promenader, och de dokumenterar hur mycket närvaro av personal som respektive intagen har. De försöker ta kontakt med, och vara tillsammans med, de intagna som är placerade ensamma, även om de inte vill prata med personalen. Personalen försöker bl.a. spela spel med de intagna och på promenadgården finns det en basketkorg, möjligheter till fotbollsspel och en grill där personalen kan ha aktiviteter med de intagna. Det finns inte någon flik för isoleringsbrytande åtgärder i den elektroniska verkställighetsplaneringen för anstalt, till skillnad mot vad som gäller för häkte. Anledningen till detta är att avskildhet i anstalt inte ska fortgå under en längre tid. Detta sker dock tyvärr i praktiken, delvis eftersom det finns begränsade möjligheter till omplacering.

Det borde därför föras in en flik för isoleringsbrytande åtgärder även i verkställighetsplaneringen för anstalt. Ett särskilt problem för säkerhetsenheten är att Kriminalvården inte har någon framförhållning för det fall ett beslut om placering på säkerhetsenheten ändras av domstol efter överklagande. Anstalten har haft ett fall där en intagen blev placerad i avskildhet under tre veckor efter det att domstol beslutat att denne inte längre skulle vara placerad på säkerhetsavdelning. Det fanns vid detta tillfälle ingen beredskap för att beslutet skulle komma att ändras. Det är dessutom problematiskt att förvaltningsdomstolarna från mål till mål skickar domar och beslut till olika delar av Kriminalvården. Det är svårt för anstalten att följa handläggningen i förvaltningsdomstolarna och det har dessutom hänt att domstolar endast har skickat domar per post till Kriminalvården, trots att överklagandet har bifallits.

I samtal med intagna på säkerhetsenheten framfördes önskemål om en plan för vad som kommer att hända under deras verkställighet och intagna uppgav även att det finns begränsade möjligheter till sysselsättning på säkerhetsenheten. Vidare uppgav intagna att beslutsvägarna på säkerhetsenheten är längre än i andra anstalter och att det är begränsat med besök från olika organisationer.

Säkerhetsenheten har en avskildhetsavdelning med fyra platser varav ett rum är utrustat för bältesläggning och används endast i detta syfte. Rummen innehåller endast en madrass på golvet, en toalett och ett handfat. Säkerhetsenhetens avskildhetsavdelning har en egen promenadgård som är liten och smutsig och saknar utrustning för fritidsaktiviteter.

Personalen på säkerhetsenheten uppgav bl.a. följande:

Om avskildhetsplaceringen blir mer långvarig kan rummen efter hemställan kompletteras med ytterligare utrustning som bl.a. TV, säng, klockradio, TV-spel, böcker och tidningar. Rummen blir dock aldrig riktigt som ett ”vanligt” bostadsrum. Vid långvariga avskildhetsplaceringar försöker anstalten i stället inom ramen för avskildhetsbeslutet placera den intagne ensam på en av säkerhetsenhetens normalavdelningar. Vid långvariga avskildhetsplaceringar finns det möjlighet för intagna att gå program och träffa sjukvården eller präst. Det har inte skett någon bältesläggning sedan år 2012 och rummet för bältesläggning har därför inte använts sedan dess. Städningen av promenadgården sköts av Kriminalvården.

Under besöket hade säkerhetsenheten sex intagna. Två avdelningar hade två intagna vardera, en intagen var placerad i avskildhet på en av avdelningarna och en intagen var placerad i avskildhet på säkerhetsenhetens avskildhetsavdelning. Den fjärde avdelningen var under renovering.

Granskning av handlingar

Beslut om avskildhetsplacering

Moa Skerfving granskade cirka 20 ärenden om placering i avskildhet. Granskningen omfattade ett stickprov av ärenden från åren 2016 och 2017. Besluten var i huvudsak väl motiverade och innehöll korrekta lagrums hänvisningar. Kontinuerliga omprövningar hade skett i föreskriven tid och de intagna hade undersökts av läkare i enlighet med 6 kap. 10 § fängelselagen (2010:610). I de flesta fall hade den intagne underrättats om beslutet i rimlig tid. I ett fall hade det dock dröjt 14 dagar från det att beslutet fattades till dess att den intagne underrättades och i ett fall fanns det ingen uppgift alls om att den intagne hade underrättats om beslutet. I flera beslut återgavs vad som hände i processen med att hitta en ny placering av den intagne.

Misskötsamhetsärenden

Rickard Tennisberg och Madeleine Arpegård granskade drygt 120 stickprovsvis utvalda ärenden om misstänkt misskötsamhet från åren 2017 och 2018. Besluten var överlag väl motiverade och begripliga. Handläggningstiden från den misstänkta misskötsamheten till dess att beslut fattades var vanligtvis mellan en och två veckor och i de allra flesta fall hölls förhör i nära anslutning till den misstänkta gärningen. I ett fåtal fall dröjde det dock mellan en och en halv till två månader innan beslut fattades. Någon anledning till fördröjningen framgick inte av handlingarna och gick inte heller att utläsa av besluten. De intagna hade i samtliga fall underrättats om beslutet i behörig ordning.

Beslut inom ramen för anstaltens brottsoffersluss

Madeleine Arpegård granskade fem ärenden om besöks- och telefontillstånd som hade handlagts inom ramen för anstaltens brottsoffersluss under år 2018. Handläggningstiden från ansökan till beslut översteg inte i något fall tre veckor. Besluten var välmotiverade med hänvisningar till korrekta lagrum. I flera av besluten framgick det emellertid inte när ansökan hade gjorts och i två beslut genom vilka ansökan bifölls med ändring framgick inte vad som ursprungligen hade begärts. Det gick därför inte att utläsa av besluten vilken ändring som hade gjorts i förhållande till den ursprungliga begäran.

Avslutande genomgång

Inledning

ChefsJO uppgav inledningsvis att hon över lag fått ett mycket gott intryck av verksamheten i anstalten. Hon övergick därefter till att redovisa vissa iakttagelser som hon och hennes medarbetare gjort under inspektionen.

När det gäller anstaltens lokaler är dessa enligt chefsJO mer eller mindre slitna och vissa av anstaltens gym är i behov av ny utrustning. Det har dock inte förts fram några direkta klagomål rörande lokalerna från de intagna.

Anstaltsledningen delade uppfattningen att det finns brister vad gäller lokalerna och framförde att anstalten förhoppningsvis kommer att få helt nya lokaler färdigställda under år 2021. Vad gäller gymmen så används dessa i stor utsträckning, vilket medför ett stort slitage. Anstalten har nu gjort en översyn av avdelningsgymmen så dessa har blivit likformiga, vilket i framtiden kommer att göra det lättare att få tag i reservdelar.

ChefsJO uppgav vidare att anstalten tycks sakna skriftlig information om anstaltens regler och rutiner på flera olika språk.

Anstaltsledningen uppgav att skriftlig information om anstaltens regler och rutiner ska finnas tillgänglig på olika språk. Detta dokument måste ha "fastnat" någonstans inom administrationen. Anstaltsledningen ska se till att detta distribueras ut till avdelningarna.

Beträffande avskildhetsplaceringar uppgav chefsJO att det har kommit fram att intagna ibland blir placerade i avskildhet under lång tid.

Vad gäller långvariga avskildhetsplaceringar uppgav *anstaltsledningen* att dessa kan bero på att den intagne inte kan återgå till sin tidigare placering och det inte finns någon alternativ plats tillgänglig. Detta problem ligger varken hos anstalten eller hos placeringssektionen. Problemet är i stället att de platser som behövs inte finns i tillräcklig utsträckning inom Kriminalvården. Vissa typer av avdelningar är alltid fulla. Det innebär att det troligen finns intagna placerade i avskildhet på olika anstalter som väntar på att en plats på en sådan avdelning ska bli ledig. Tidigare var ännu fler intagna placerade i avskildhet under lång tid, medan det numera är färre som hamnar i en sådan situation.

ChefsJO noterade att det inte utförs några neuropsykiatriska utredningar i anstalten, trots att det borde vara ett lämpligt tillfälle att utföra sådana.

Anstaltsledningen uppgav att anstalten saknar egna resurser att genomföra neuropsykiatriska utredningar. Det fanns tidigare ett projekt där anstalten skulle tilldelas en extra psykolog för att kunna utföra sådana utredningar. Anstalten fick dock aldrig någon extra psykolog och endast två intagna kunde utredas inom projektet.

Samtal med intagna

ChefsJO redogjorde även för en del av de synpunkter som kommit fram i samtalen med de intagna och anstaltsledningen bemötte synpunkterna enligt följande:

Möjlighet till studier

Vad gäller studier ställde sig *anstaltsledningen* positiv till att intagna önskar studera, så länge studierna stämmer överens med den intagnes verkställighetsplanering. Ett problem är dock att avdelningarna inte kan vara i lärcentrum samtidigt, vilket i viss mån begränsar möjligheten att erbjuda studier.

Tillgång till datorer

Anstaltsledningen uppgav att datorerna är avsedda för att användas vid studier och det är därför ett krav att dessa endast används i detta syfte. De intagna behöver därför vara inskrivna för studier i lärcentrums regi och få ett konto för att kunna använda datorerna. Kriminalvårdens huvudkontor arbetar för närvarande med säkerhetslösningar som ska möjliggöra för alla intagna att använda datorer.

Granskning av myndighetspost

Vad gäller granskning av myndighetspost uppgav en av de närvarande från *anstalten* att det kan vara lämpligt att även myndighetspost öppnas i ett mindre utrymme i närvaro av personal. Personalen tittar på när den intagne öppnar

myndighetsposten för att se att det t.ex. inte är ett handskrivet brev i ett myndighetskuvert, givetvis utan att personalen för den skull läser innehållet i brevet. Vad de kontrollerar är endast att det faktiskt rör sig om myndighetspost.

Samtal till myndigheter

När det gäller möjligheten till samtal till myndigheter uppgav en av de närvarande från *anstalten* att det är självklart att de intagna får ringa legitima samtal till myndigheter. Anstalten anser sig dock ha en skyldighet att förhindra trakasserier mot tjänstemän på olika myndigheter. Det kan även finnas säkerhetsskäl att neka ett samtal till en myndighet eftersom anstalten behöver förvissa sig om att det inte är en vän eller släkting på myndigheten som den intagne ringer till. Dessutom är kontakter med myndigheter en del av de intagnas verkställighetsplanering och därför behöver den intagnes kontaktman veta vilket ärende hos myndigheten samtalet rör.

Nätdetektering inom INTIK-systemet

Anstaltsledningen uppgav att information om nätdetektering finns anslagen på avdelningarna och att ingen åtgärd vidtas mot en intagen utan att ett samtal först hållits med denne. Vidare är INTIK-systemet ett högt prioriterat ärende hos Kriminalvårdens generaldirektör. Det är därför inte omöjligt att det i framtiden blir fritt att ringa samtal inom systemet och att stickprov i stället görs i efterhand.

Placering och sammansättning på avdelningarna

Anstaltsledningen instämde i att det är olyckligt att långtidsdömda placeras tillsammans med intagna med korta strafftider, men poängterade att det är placeringssektionen som beslutar vilken anstalt en intagen ska placeras i. Eftersom anstalten har ett begränsat antal avdelningar att placera anvisade intagna på kan följderna bli en olycklig sammansättning av intagna på respektive avdelning. Detta blir särskilt tydligt på mottagningsavdelningen. Det är tyvärr risk för att detta problem kommer att bli allt vanligare i framtiden.

Sjukvård vid akuta sjukdomstillstånd

Rutinen vid akuta sjukdomstillstånd är enligt *anstaltsledningen* välkänd bland personalen. Det som kan ta lite tid är den initiala bedömningen av om det är ett allvarligt sjukdomstillstånd eller inte. Anstalten avvaktar givetvis inte något beslut innan en intagen släpps iväg med ambulans om det rör sig om ett livshotande tillstånd. De två incidenter som lyfts fram av intagna har utretts av anstalten och det gick enligt ledningens minnesbild snabbt innan de intagna kom iväg med ambulans.

Handläggning av hemställningar m.m.

Anstaltsledningen uppgav att det har kommit till dess kännedom att någon enstaka hemställan har kommit bort, men inte att detta skulle vara något stort problem i anstalten. Om det skulle bli återkommande problem med hanteringen av hemställningar så måste anstalten se över sina rutiner kring detta.

Försenade lufthålspermissioner

Vad gäller s.k. lufthålspermissioner uppgav *anstaltsledningen* att dessa genomförs så skyndsamt som möjligt, men de intagna ska av säkerhetsskäl inte veta i förväg när permissionen ska ske. Det ska normalt inte ta längre än en månad från ett beslut om permission till dess att permissionen genomförs. Anstalten har ibland problem med arbetsanhopningar till följd av att de intagna avvaktar med att ansöka om permission till exempelvis våren eller sommaren för att få bättre väder vid permissionstillfället. Det kan också ta längre tid för säkerhetsbedömningen om det gäller en intagen med omfattande misskötsamhet.

Besök inom anstaltens brottsoffersluss

Anstaltsledningen uppgav att anstalten är tydlig i kommunikationen med de intagna om vad som krävs för att få till stånd ett besök inom ramen för anstaltens brottsoffersluss.

Granskning av handlingar

Slutligen redogjorde chefsJO:s medarbetare kort för de iakttagelser som gjorts i samband med granskning av handlingar.

Inspektionen avslutades.

Efter inspektionen begärde chefsJO in och granskade kopia av larmrapport m.m. rörande ett akut sjukdomsfall den 18 februari 2018.

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som gjordes under inspektionen uttala följande:

Bemötande och rättigheter

Trots att det övervägande intrycket från de intagna var att personalens bemötande var professionellt och gott, så förde ett antal intagna fram klagomål mot den yngre och mer oerfarna personalen, vilka uppgavs sakna rätt utbildning och erfarenhet för sitt arbete. Jag har förståelse för att anstalten står inför särskilda utmaningar till följd av en hög personalomsättning och svårigheter vid rekryteringar. Detta bekräftades också genomgående vid samtal med såväl anstaltsledning som personalföreträdare. Det är dock inte acceptabelt att de intagna upplever bristande enhetlighet i verksamheten och att personalen ger olika besked. Det medför särskilt problem för de intagna om viss personal har godkänt något, och annan personal senare rapporterar den intagne för samma sak. Det har också påpekats att viss personal inte kan ge de intagna korrekta besked om vilka regler som gäller. Det är därför mycket angeläget att anstalten, trots den höga personalomsättningen, säkerställer bemötandet och enhetligheten från personalens sida. Anstalten bör omgående se över sina utbildnings- och handledningsinsatser, särskilt för den nyanställda personalen, samt även i övrigt arbeta kontinuerligt med kompetensutveckling och enhetlighet.

En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i anstalt informeras bl.a. om de rättigheter och skyldigheter som han eller hon har, samt om anstaltens rutiner (1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse, KVFS 2011:1). Information ska lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen (se allmänna råd till nämnda bestämmelse). Att känna till sina rättigheter är en förutsättning för att kunna ta tillvara och hävda dem. Det är därför viktigt att anstalten har sådan skriftlig information på flera olika språk och att denna information når de intagna. Det är mycket bekymmersamt att befintlig skriftlig information om anstaltens regler och rutiner på olika språk inte har förmedlats till de intagna. Jag förutsätter att anstalten snarast distribuerar denna skriftliga information till de intagna och implementerar överlämnande av sådan skriftlig information som en del i rutinerna för mottagande av nyintagna.

Postförmedling

Uppgifterna om att post till en intagen med skyddad identitet ska ha förmedlats till andra intagna utreds för närvarande inom ramen för ett annat ärende hos JO, dnr 2407-2018.

Granskning av myndighetspost

Vad gäller försändelser mellan en intagen och en svensk myndighet följer av 7 kap. 6 § första stycket fängelselagen att sådana försändelser ska vidare-

befordras till intagna utan granskning. Endast om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

Det har framkommit att anstalten har rutiner som innebär att de intagna regelmässigt är tvungna att öppna post från svenska myndigheter i närvaro av personal. Personalen ska i samband med detta kontrollera att breven verkligen kommer från myndigheten, utan att för den skull närmare läsa innehållet i breven. Jag kan inte tolka detta förfarande på annat sätt än att anstalten därigenom granskar försändelserna i syfte att utreda vem avsändaren är. En sådan granskning får som nyss nämnts endast ske om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig. Anstaltens rutin att regelmässigt göra en sådan granskning saknar alltså stöd i lag. Jag ser allvarligt på detta förfarande och förutsätter att anstalten omedelbart upphör med denna rutin och i framtiden endast granskar post till intagna från svenska myndigheter i de fall där det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig.

Samtal till myndigheter

Vad gäller intagnas möjligheter att ringa till myndigheter så har det kommit fram att anstalten anser sig ha en skyldighet att förhindra trakasserier mot tjänstemän på olika myndigheter och därför frågar de intagna om syftet med samtalen och även i vissa fall nekar intagna att ringa till myndigheter. Jag anser att detta inte är anstaltens uppgift, utan att det i första hand ankommer på den kontaktade myndigheten att ta hand om eventuella sådana problem. Min uppfattning är att en eventuell begränsning av intagnas samtal till myndigheter på dessa grunder måste ske med största försiktighet och att samma försiktighet bör iakttas även när det gäller att avkräva en intagen uppgifter om vilket ärende denne har vid en myndighet.

Sjukvård vid akuta sjukdomstillstånd

Vad gäller anstaltens hantering av akut uppkomna sjukdomstillstånd hos intagna har handlingar avseende ett sjukdomsfall den 18 februari 2018 inforrats och granskats. Det som framgår av dessa handlingar föranleder inga ytterligare åtgärder från min sida. Jag vill dock understryka vikten av att ha fungerande och av personalen välkända rutiner vid akuta sjukfall.

Hantering av hemställningar

När det gäller anstaltens hantering av hemställningar vill jag rent allmänt framhålla vikten av att personal som hanterar intagnas hemställningar sköter detta uppdrag med stor noggrannhet. Det är givetvis inte acceptabelt att hemställningar slarvas bort eller att personal försöker förmå en intagen att återkalla sin hemställan genom att uppge att den annars kommer att avslås. Jag förutsätter att anstalten ser över sina rutiner vad gäller hanteringen av hemställningar från de intagna.

Det är vidare svårt för en intagen att bevisa att och när en hemställan har gjorts om denne inte har tillgång till en kopia av hemställan. Eftersom det vid samtal med intagna har kommit fram att de inte får kopior av sina hemställningar och att anstalten i vissa fall har krävt betalt för att lämna kopior av hemställningar vill jag framhålla att det är min uppfattning att en intagen som vill ha en kopia av en hemställan ska få det, utan att betala för kopian. Jag förutsätter att anstalten fortsättningsvis kostnadsfritt kommer att tillgodose sådana önskemål.

Långvariga avskildhetsplaceringar

Vad gäller placeringar i avskildhet är utgångspunkten att de intagna ska vara i gemensamhet. Jag är medveten om att längre perioder av avskildhet kan förekomma i samband med att det inte är möjligt för den intagne att återgå till sin tidigare avdelning och det samtidigt är svårt att hitta en tillgänglig placering i annan anstalt. Detta är naturligtvis otillfredsställande och jag vill understryka vikten av att Kriminalvården i sådana situationer vidtar tillgängliga isoleringsbrytande åtgärder samt att dessa åtgärder dokumenteras på ett lämpligt sätt. Detsamma gäller givetvis även vid sådana de facto-avskiljningar på en avdelning som förekommer på anstaltens säkerhetsenhet (jfr mitt beslut den 19 december 2017, dnr 7488-2016).

Nätdetektering inom INTIK-systemet

Med anledning av att ett flertal intagna under inspektionen har fört fram synpunkter och missnöje kring systemet för nätdetektering inom INTIK-systemet vill jag informera om att jag inom ramen för ett annat ärende har gjort uttalanden rörande detta i ett beslut den 14 juni 2018, dnr 3682-2016.

Vid protokollet

Klas Johansson

Justeras den 17/10 2018

Elisabeth Rynning